

УДК 340.12

**ОСЯГНЕННЯ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ
СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ, ТА РОЛЬ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАННЯ**

**COMPREHENSION OF THE LEGAL REALITY THROUGH THE PRISM
OF MODERN INFORMATION SPACE AND THE ROLE OF TECHNICAL INFORMATION
AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN COGNITION**

Левко В.В.,
*аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті проаналізовано можливості та наслідки використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в процесі осягнення людиною правової реальності. Окреслено роль інформаційно-комунікаційних технологій в процесі пізнання. Охарактеризовано сучасні ІТ-засоби, що використовуються людиною в процесі пізнання.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційний простір, правова реальність, об'єктивна реальність, пізнання, свідомість.

В статье проанализированы возможности и последствия использования современных информационно-коммуникационных технологий в процессе постижения человеком правовой реальности. Определена роль информационно-коммуникационных технологий в процессе познания. Охарактеризованы современные ИТ-средства, используемые человеком в процессе познания.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, информационное пространство, правовая реальность, объективная реальность, познания, сознание.

The article analyzes the opportunities and implications of using modern information and communication technologies in the process of understanding the reality of the human. Outlined the role of ICT in the process of cognition. Characterizes modern IT tools used by human in the process of cognition.

Key words: information and communication technologies, information space, legal reality, objective reality, cognition, consciousness.

Актуальність теми. Свідомість за своїм визначальним змістом є найвищою формою відображення дійсності, притаманною тільки людині, вона поєднує в собі сприйняття, почуття, уявлення, дії.

Пізнання як спосіб отримання знань є однією з функцій свідомості. Як відомо, процес пізнання вимагає наявності

суб'єкта (людини, яка проявляє пізнавальну активність) та об'єкта (тобто те, на що спрямована ця активність). При виникненні потреби дослідити той чи інший об'єкт людина не завжди може отримати прямий доступ до бажаного об'єкту пізнання, проте в процесі розвитку інформаційних технологій формується інформаційний простір, доступ

до якого здійснюється шляхом використання сучасних ІТ-засобів, що дозволяє розширити можливості доступу суб'єкта пізнання до інформації про об'єкт пізнання шляхом використання сучасних комунікаційних засобів, які можуть забезпечити доступ до інформації, що характеризує об'єкт пізнання з будь-якої точки Земної кулі.

Виходячи з позицій, що процес пізнання як спосіб отримання знань є засобом для відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, можна припустити що використання сучасних ІТ-засобів при пізнавальній активності має вагомий вплив на процес відображення правової реальності у свідомості людини.

Мета даної статті – проаналізувати можливості та окреслити шляхи та засоби використання людиною інформаційно-комунікаційних технологій в процесі пізнання, та визначити роль такого використання у процесі відображення правової дійсності у свідомості людини.

Вагомий внесок у дослідження питання впливу інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) на свідомість людини у вітчизняній філософській науці здійснили такі вчені: у педагогічній сфері – М.М. Козьор, Р.С. Гуревич, О.А. Зарічанський; у філософській сфері – О.П. Дзьобань, який у своїй монографії досліджує феномен інформаційних комунікацій з точки зору філософського узагальнення та розглядає трансформації інформаційних комунікацій у сучасному суспільстві, а також С.А. Максименко, Ю.Н. Оборотов, П.М. Рабінович, О.Г. Данильян, В.М. Тараненко.

Виклад основного матеріалу. В.І. Кобаль визначає пізнання, як процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності у свідомості людини, зумовлений суспільно-історичною практикою людства. Таким чином, це активний процес, результатом якого є відображення в людській свідомості певного елементу об'єктивної реальності, у тому числі й реальності правової.

Об'єктивна реальність – весь матеріальний світ в цілому, у всіх його формах і проявах. В контексті основного питання філософії під об'єктивною реальністю розуміється все, що існує незалежно від людської свідомості і є первинним по відношенню до неї. Поняття «об'єктивна реальність» є відносним. По відношенню до індивіда – це все, що існує поза його свідомістю і відображається ним. Але він сам зі своєю свідомістю буде об'єктивною реальністю по відношенню до інших людей і т. д. Абстрагуючись від індивідуального погляду на світ, можна сказати, що об'єктивна реальність співпадає з усією матеріальною дійсністю. Остання ж включає в себе різні матеріальні об'єкти, їх властивості, простір, час, рух, закони, різні суспільні явища – виробничі відносини, державу, культуру і т. п. [2, с. 314].

Розглядаючи категорію правової реальності, О.В. Крет визначає правову реальність, як відносно автономний і формально визначений зріз суспільної реальності, що включає в себе всі існуючі правові явища [4, с. 8].

В узагальненому вигляді, правову реальність можна визначити, як вид об'єктивної реальності, що виникає в тій сфері діяльності, де реалізуються правові відносини між індивідами, індивідом і суспільством, індивідом і державою [3, с. 16].

Відповідно до сучасної гносеологічної позиції, джерелом пізнання, сферою, звідки воно отримує свій зміст, виступає існуюча незалежно від свідомості об'єктивна реальність. Пізнання цієї реальності – це процес творчого відображення її у свідомості людини. Принципи відображення виражає сутність матеріалістичного розуміння процесу пізнання. Знання за своєю природою – це результат відображення в мовній формі закономірних зв'язків об'єктивного світу. У сучасній філософії термін «знання» живиться в трьох значеннях: 1) як здатність, навички що-небудь здійснити; 2) як будь-яка пізнавально-значуща інформація; 3) як гносеологічна форма ставлення людини

до дійсності, що існує поряд із практичним ставленням [1, с. 186].

В.М.Тараненко розглядає процес пізнання як системне утворення, що складається з:

- а) суб'єкта пізнання (людина в процесі предметної діяльності) і спілкування (пізнавальної активності);
- б) об'єкта пізнання (фрагменту об'єктивної реальності, який включений у процес пізнання);
- в) посередників пізнання – засобів пізнання матеріального та ідеального характеру.

У процесі становлення інформаційного суспільства та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій сформувались інформаційні джерела, доступ до яких забезпечується використанням сучасних інформаційних технологій. Інформаційні технології являють собою комплекс методів, способів і засобів, що забезпечують збір, накопичування, зберігання, обробку, передачу й відображення інформації й орієнтованих на підвищення ефективності та продуктивності праці [6, с. 355]. Доступ до інформаційного простору може бути використаний і використовується для пізнання людиною об'єктивної дійсності.

Унікальним джерелом інформації, доступ до якого забезпечують телекомунікаційні технології, виступає Інтернет-простір, що містить у собі дані про різні фрагменти об'єктивної реальності (соціальні, правові, природні та ін.) і в якому в достатньо короткий термін можна знайти інформацію про бажаний об'єкт дослідження. Всесвітня Інтернет-мережа відкриває широкі можливості для передачі та обміну інформацією, що має вагоме значення для пізнання людиною багатьох фрагментів об'єктивної дійсності, а отже, правової дійсності в тому числі.

Можна виокремити наступні шляхи та засоби пізнання правової реальності за допомогою використання Інтернет-простору:

- пізнання правової реальності може здійснюватись людиною шляхом участі у спеціалізованих форумах, де відбувається обговорення правових аспектів, з якими стикається індивід у повсякденній життєдіяльності. Так, наприклад, М.В Гаврилов визначає форум як мережеву службу, в якій дискусійна група обмінюється коментарями та повідомленнями на заявлену тему [5, с. 373];

- пізнання правової реальності може відбуватись шляхом відвідування та ведення блогів, що мають відношення до правового сегменту об'єктивної дійсності. Блог (англ. blog, від web log – «мережний журнал або щоденник подій») – це веб-сайт, основним вмістом якого являються записи, що додаються регулярно, зображення або мультимедіа, мережевий щоденник, в якому відвідувачі можуть коментувати записи автора. Необхідно зазначити, що технології використання блогів у правовій сфері ще не достатньо розвинуті і на відміну від форумів, застосування яких широко використовується на серверах низки органів державної влади та громадських організацій. Також до таких шляхів слід відносити різноманітні інформаційні системи, спеціалізовані програмні продукти та бази даних;

- спеціалізовані електронні джерела, що містять у собі правову інформацію, також виступають інструментом пізнання правової реальності.

Згідно даних, отриманих холдингом Romir Monitoring, одним з найбільш поширених видів діяльності є спілкування за допомогою спеціалізованих програм ICQ, MSN, участь у форумах, чатах, покупки в Інтернет-магазинах, банківські і фінансові операції ведення онлайн-журналів, блогів та програм для живого спілкування. Багато питань, які обговорюються на Інтернет-форумах, стосуються правової тематики, поведінки в правовій сфері та проблем, які виникають в тих чи інших юридично-значимих ситуаціях.

Також доцільно відзначити такий засіб пізнання правової дійсності, як комп'ютерні правові довідкові системи, які являють собою програмний комплекс, що включає в себе об'єм правової інформації та програмні інструменти,

що дозволяють працювати з цим об'ємом інформації (проводити пошук окремих документів чи фрагментів, формувати підбірку необхідних документів, роздруковувати інформацію) [7, с. 14]. Довідкові системи надають доступ до широкого спектру нормативно-правових актів, коментарів до чинного законодавства, законопроектів, наукових статей, навчальних матеріалів, монографій та багато інших корисних матеріалів.

В сучасних умовах великим попитом користуються: довідково-правові системи «Дінай», інформаційно-правові системи «ЛІГА: ЗАКОН», правові системи «Інфодиск: Законодавство України», інформаційно-аналітична система із законодавства України «Парус-консультант», правові системи НАУ, МЕГА-НАУ, інформаційно-правова система із законодавства України «Право» та ін.

В зв'язку із повсякденним збільшенням об'єму правової інформації в Інтернет-мережі та враховуючи бажання користувача отримати найбільш швидкий доступ бажаної інформації, слід звернути увагу на використання пошукових систем як пріоритетного способу для отримання правової інформації. Найбільш використовуваною пошуковою на теренах України є Google (96% респондентів), на другому – Яндекс (78%), на третьому – МЕТА (24%) (була надана можливість назвати три найчастіше використовувані пошукові системи) [8, с. 42]. Також цікависті представляють академічні ресурси – Google Scholar, SciPlore і цифрова бібліотека АСМ, які можуть використовуватись у науковому пізнанні, при здійсненні досліджень для пошуку релевантних робіт

як альтернатива традиційних бібліотечних каталогів. Також слід відзначити і такі спеціалізовані пошукові системи, як findlaw.com, lexis.com та westlaw.com, які використовуються для опрацювання законодавства західних країн.

Висновки. Інформаційно-комунікаційні технології та засоби, зокрема, Інтернет-форуми, блоги, інформаційно-пошукові сервери та системи і засоби, що забезпечують доступ до цифрового інформаційного простору, виступають посередником в процесі досягнення людиною об'єктивної дійсності. Таким чином, розвиток сучасних інформаційних технологій, створення глобальної світової Інтернет-мережі (Інтернет-простору) та розвиток телекомунікаційних технологій робить вагомий позитивний внесок у процеси пізнання людиною правової реальності як одного з сегментів об'єктивної дійсності шляхом надання необмеженого доступу до різноманітної інформації з будь-якої точки Земної кулі та забезпечення можливості її більш детального вивчення. Розглядаючи пізнання як вищу форму віддзеркалення об'єктивної дійсності, а отже, й дійсності правової як її частини, доцільно проаналізувати, яку роль та вплив мають ІКТ-засоби на правосвідомість людини. Крім того, слід зазначити, що використання інформаційних технологій, як і будь-яке суспільне явище, має як позитивний, так і негативний аспекти.

Негативний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на процеси сприйняття правової дійсності та їх вплив на правову свідомість людини є предметом подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Філософія : [підручник] / О.Г. Данильян, В.М. Тараненко. – Х. : Право, 2010. – 312 с.
2. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М., 1991.
3. Марайкин С.И. Философский анализ проблемы воли в правовой реальности : автореф. дис. ... к. филос. н. / С.И. Марайкин. – Магнитогорск, 2004.
4. Крет О.В. Правовая реальность: онтолого-гносеологический анализ : дис. ... к. филос. н. / О.В. Крет. – Тамбов, 2007.
5. Гаврилов М.В., Спрожецкая Н.В. Информатика / М.В. Гаврилов, Н.В. Спрожецкая. – М. : Гардарики, 2006. – 426 с.
6. Півняк Г.Г., Бусигін Б.С., Дівізінюк М.М. та ін. Тлумачний словник з інформатики / [Г.Г. Півняк, Б.С. Бусигін, М.М. Дівізінюк та ін.]. – Донецьк : Нац. гірнич. ун-т, 2010. – 600 с.
7. Введение в правовую информатику. Справочные информационные системы. Консультант плюс / Под общ. ред. Д.Б. Новикова, В.Л. Камынина. – М., 1999.
8. Рамський Ю.С. Формування інформаційно-пошукових та дослідницьких умінь майбутніх учителів інформатики та математики / Ю.С. Рамський, О.В. Резіна // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 12(19). – С. 41–48.